

## سپهی در شاهنامه

### بهرام چوبینه، پهلوانی حماسی در بخش تاریخی

محمد رضا خادل

پس از کسری انوشیروان، هرمزد پسرش به جای وی بر تخت سلطنت می‌نشیند؛ وی پس از جلوس بر تخت، با دادن وعده ووعید، مردمان را دلخوش می‌کند و فریب می‌دهد:

پر ازیشه گشتند زان تن به تن  
چو بشنید گفتار او انجمن

سز گنج داران پر از بیسم گشت  
خردمند و درویش زان هر که بود

بدلش اندرون شادمانی فرودا  
ولی ماهیت بیداد گرانه وی، پس از استحکام قدرتش نمودار می‌گردد:

چنین بود تا شد بزر گیش راست  
هر آن چیز در پادشاهی که خواست

برآشست و خوی بد آورد پیش  
به یک سو شد از راه آین و کیش<sup>۲</sup>

وی به سرعت، بزرگان و نام آوران کشور را، یکی پس از دیگری، به دیوار نیستی می‌فرستد. آشتفتگی و هرج و مرج در جامعه افرون ترمی شود. دشمنان خارجی که هر آن چشم

به ایران داشتند، موقعیت را مناسب می‌بینند. اتحادیه‌ای سه جانبه از رومیان، خزریان و ترکان پدید می‌آید. تازیان نیز موقع را برای تاخت و تاز و غارت مناسب می‌بینند. دشمنان،

گروه‌ها گروه، به سوی ایران به حرکت در می‌آیند:

ایا پیل و با کوس و گنج و سپاه

برو چارصد بار بشمر هزار

تو گفتی مگر بر زمین راه نیست<sup>۳</sup>

به لشکر به زیر اندر آورد بوم

سواران چنگک آور و نامدار<sup>۴</sup>

سپاهی کزیشان سیه شده به بوم و بر<sup>۵</sup>

سپاهی سواران نیزه گزار<sup>۶</sup>

هرمز با بزرگان به رایزنی می‌گویند:

که ای شاه دانا و دانش پذیر

نیابند چنگی زمانی در نگ

ز بن پایه تازیان بر کنیم

که از دیدشان دیده دارد زیان

بیامد ز راه هری ساوه شاه

گر از لشکر ساوه گیری شمار

ز پیلان جنگی هزار و دویست

وزان روی قیصر بیامد ز روم

سپه بود رومی عدد صد هزار

(و) سپاهی بیامد ز راه خزر

(و) ز دشت سواران نیزه گزار

چنین گفت موبد که بودش وزیر

سپاه خزر گر بیاید به چنگ

ایا رومیان داستان‌ها زنیم

ندارم به دل بیسم از تازیان

توضیح: تمامی اپیات برگرفته از شاهنامه فردوسی. اب مسکو ۱۹۷۱ می‌باشد.

۱. ج/۸/ص۳۱۸ ب/۳۱۸-۶۱-۵۹ ۲. ج/۸/ص۳۱۹ ب/۳۱۹-۶۴-۶۳

۳. ج/۸/ص۲۸۳ ب/۲۸۳-۲۸۲ ۴. ج/۸/ص۳۳۱ ب/۳۳۱-۲۷۳-۲۷۵

۵. ج/۸/ص۳۳۲ ب/۳۳۲ ۶. ج/۸/ص۳۳۲ ب/۳۳۲

نیدارند جنگی گه کارزار  
وزو کار ما نیز تاریکتر  
اپنگونه است اوضاع ایران به هنگام ظهور بهرام چوبینه. اوضاعی تاریک و مبهم.  
سیل دشمنان از هر طرف بمسوی ایران روان.

در چنین جوی، هرمزد با واگذاری شهرهایی به روم با آنان صلح می‌کند. آنگاه خرد برزین را نیز با سپاهی انبوه به نبرد خزریان می‌فرستد؛ می‌ماند ساوه شاه. موبدقلاً بدوی گفته بود:

که خسرو به لشکر بود سرفراز  
که چندست مردم که آید به کار  
بیامد بیساورد بی مر سپاه  
بیاده بسی در میان سوار<sup>۲</sup>  
ولی با چنین سپاه انبوهی، به علت نبودن فرماندهی دلیر و کاردان، و عدم حمایت  
مردم از خسرو پرویز، موبد اضافه می‌کند:

سزد گر نشوریم با این سپاه  
به دور افکنی کژی و کاستی<sup>۳</sup>  
در چنین اوضاع آشفته‌ای، بهرام چوبینه پدیدار می‌گردد. او مرزبانی است از بردع  
و اردبیل:

لندیدم چنو مرزبانی به دشت  
یکی نامور گشت با کوس و فیل<sup>۴</sup>  
وی، پهلوانی است مطمئن به نیرو و هوش خود، و قتنی با هرمزد روبرو می‌شود با  
سخنانی حمامی بهوی پاسخ می‌دهد. و آنگاه نیز که بزرگان کشور از راه مهربانی، به وی  
نصیحت می‌کنند که این گونه به شاه پاسخ مده و پیشنهاد جنگ با ساوه شاه را مطرح مکن،  
گویند:

چنین گفت بهرام با مهتران  
چو فرمان دهد نامبردار شاه  
هرمزد با مشاهده آمادگی او، از وی می‌خواهد که سپاهی برگزیند و به جنگ رود:  
بهرام :

هر آن کس که بود از سران افسری  
نشستند نام ده و دو هزار  
این تعداد، مشابه عدد لشکریان رستم در مهمترین نبردهاست. و مگر نه این که او  
نیز رستمی است که باید ایران را از شر سپاه عظیم تر کان برهاند. وی با فرستی ستودنی،  
سپاهیان خود را بر می‌گزیند و سپس روی بدشمن می‌نهد.

۱. ج/ص ۳۱۴-۳۱۱/ب/۳۳۳

۲. ج/ص ۴۰۴-۴۰۳/ب/۳۳۸

۳. ج/ص ۴۵۲-۴۵۱/ب/۳۴۱

که هم مار خوارند و هم سوسمار  
ترا ساوه شاه است نزدیکتر  
سیل دشمنان از هر طرف بمسوی ایران روان.  
در چنین جوی، هرمزد با واگذاری شهرهایی به روم با آنان صلح می‌کند. آنگاه خرد برزین را نیز با سپاهی انبوه به نبرد خزریان می‌فرستد؛ می‌ماند ساوه شاه. موبدقلاً بدوی گفته بود:

بدو گفت موبد که لشکر بازار  
عرض را بخوان تا بیمارد شمار  
عرض با جریمه به نزدیک شاه  
شمار سپاه آمدش صد هزار

ولی با چنین سپاه انبوهی، به علت نبودن فرماندهی دلیر و کاردان، و عدم حمایت  
مردم از خسرو پرویز، موبد اضافه می‌کند:

بدو گفت موبد که با ساوه شاه  
مگر مردمی جبوی و راستی  
در چنین اوضاع آشفته‌ای، بهرام چوبینه پدیدار می‌گردد. او مرزبانی است از بردع  
و اردبیل:

ز اندیشه من بخواهد گذشت  
که دادی بدو بردع و اردبیل  
وی، پهلوانی است مطمئن به نیرو و هوش خود، و قتنی با هرمزد روبرو می‌شود با  
سخنانی حمامی بهوی پاسخ می‌دهد. و آنگاه نیز که بزرگان کشور از راه مهربانی، به وی  
نصیحت می‌کنند که این گونه به شاه پاسخ مده و پیشنهاد جنگ با ساوه شاه را مطرح مکن،  
گویند:

چنین گفت بهرام با مهتران  
چو فرمان دهد نامبردار شاه  
هرمزد با مشاهده آمادگی او، از وی می‌خواهد که سپاهی برگزیند و به جنگ رود:  
بهرام :

گزین کرد ز ایرانیان لشکری  
نشستند نام ده و دو هزار

این تعداد، مشابه عدد لشکریان رستم در مهمترین نبردهاست. و مگر نه این که او  
نیز رستمی است که باید ایران را از شر سپاه عظیم تر کان برهاند. وی با فرستی ستودنی،  
سپاهیان خود را بر می‌گزیند و سپس روی بدشمن می‌نهد.

۱. ج/ص ۳۵۷-۳۵۲/ب/۳۳۳

۲. ج/ص ۳۱۶-۳۱۵/ب/۳۳۲

۳. ج/ص ۴۴۰-۴۳۹/ب/۳۴۰

بهرام، در زبردی نابراابر، بر ساوه شاه پیروز می‌شود. اورا می‌کشد و پسرش پرموده را در قلعه‌ای به محاصره می‌افکند. پرموده از هر مزد امان می‌خواهد. پس از وصول امان نامه، تسلیم می‌شود. گنج‌های فراوان قلعه به دست بهرام، به سوی هر مزد روانه می‌شود:

ز خاقان شتر خواست ده کاروان

از آورده صد گنج شد ساخته

در اینجا هر مزد، ماهیت پلید خود را نمایان می‌سازد. وی به تصور اینکه دیگر دشمنی نمانده است، کمر به نابودی منجی ایران می‌بندد. هر مزد که از پرموده، استقبالی در خور شاهان فاتح گرده بود:

پیاورد او را به جای نشست

مر او را شهنشاه بنواخت ساخت

بگفتند بسیار زاندازه بیش

یکی خرم ایران پیروداخته<sup>۲</sup>

پیاوه همان شاه دستش به دست

خرامان پیامد به نزدیک تخت

پیویسد و بنشاختش پیش خویش

سزاوار او جایگه ساخته

و در بدرقه وی:

یکی خلعت آراسته بود شاه

به نزدیک خاقان فرستاد شاه

و آنگاه، برای بهرام چوینه، این پهلوان و سردار فاتح و رهایی دهنده ایران و ایرانیان:

یکی نامه بنوشت پس شهریار

کنون خلعت آمد سزاوار تو

چو بهاد بر نامه بر مهر شاه

بیارند با دولک و پنبه دروی

هم از شعر پیراهن لازورد

این برخورد ناشایست و موهن، یادآور سیکسری و اهانت کاوس و گشتناسب است

به رسم دستان.

ولی بهرام، گامی از رستم فراتر می‌نهد. رستم سلطنت را فقط متعلق به شاه دوران می‌دانست، و به همین دلیل هرگز دست به روی آنان بلند نکرد. سه بار جان خود را به خطر افکند تا شاه دیوانه‌ای - کاوس - را مجدداً بر تخت بنشانند.

بهرام چوینه چنین نیست. او هنر را بر گوهر (= نژاد) برتری می‌نهد. پس هوشیارانه، پشتیبانی ایرانیان از هر مزد را قطع می‌کند وی کفایت اورا عیان می‌نماید:

پوشیده پس جامه سرخ و زرد

ز دادار نیکی دهش یاد کرد

نهاده هر آنچش فرستاد شاه

به پیش اندرون دوکدان سیاه

ازان نامداران شاه جهان

بفرمود تا هر که بود از مهان

پر اندیشه بد جان تاریک اوی<sup>۳</sup>

ز لشکر بر فتند نزدیک اوی

۱. ۲. ح/ص ۳۹۴/ب ۱۳۱۱  
۲. ح/ص ۳۹۶/ب ۱۳۴۳-۱۳۴۶  
۳. ح/ص ۳۹۷/ب ۱۳۸۸-۱۳۹۱  
۴. ح/ص ۳۹۸/ب ۱۳۶۱-۱۳۷۰  
۵. ح/ص ۳۹۷/ب ۱۳۷۰

۱. ج/ص ۳۹۲/ب ۱۲۸۴

۲. ج/ص ۳۹۳/ب ۱۲۹۷

۳. ج/ص ۳۹۴/ب ۱۳۰۰

لشکریان با دیدن این صفحه، یکسره در شگفت می‌شوند. زبان به دشنام هرمزد می‌گشایند. بهرام آنان را به آرامش می‌خواند و زیر کانه از آنان، اطاعت از همزد را می-طلبد. ولی:

که ما خود نبندیم زین پس میان  
نه بهرام را پهلوان سپاه  
ز کاخ همایون به هامون شدند!  
این حرکت، نشانگر آن است که، در آن مقطع حساس، ایرانیان کورکرانه، پیروی از فرد نمی‌کنند؛ بلکه آن کسی را برمی‌گزینند که هدف، استقلال و تمامیت ایران باشد.  
او لین ضربت بر اعتقادات ایرانیان وارد آمده است؛ اما هنوز کافی نیست، بهرام همچنان تظاهر به اطاعت از هرمزد می‌کند. وی چندی بعد، سبدی پرازنجنگ برای هرمزد می‌فرستد. او آن خنجرها را می‌شکند و باز پس می‌فرستد. آخرین ضربت! ایرانیان با مشاهده سبد برآشته شده و می‌گویند:

بود دوك و آن جامه هرنگار  
ز زخم وز دشنام بتر بود  
نه آن کس که گیرد ازو نیز پاد  
بر آن خاک در گاه بگذارد اسب  
نه آن کم بها را که بهرام ازوست?  
زمینه طغیان آماده است. بهرام پهلوانان و بزرگان را فرامی‌خواند. با آنان به رایزنی می‌پردازد. همه، حمایت خود را ازاو اعلام می‌دارند. پس از بلخ به سوی ری، موطن خویش حرکت می‌کند. در آنجا با نقشه‌ای ماهرانه، میانه هرمزد و خسرو پرویز را بهم می‌زند. هرمزد در صدد قتل خسرو برمی‌آید ولی خسرو پرویز می‌گریزد.  
بحaran، سراسر کشور و به مخصوص پایتخت را فرا می‌گیرد تا بدآنجا که بندوی و گستهم، دایی‌های خسرو، با اندکی سپاه به کاخ یورش می‌برند و هرمزد را در بند و کور می‌کنند:

خسرو را ازواضع باخبر می‌کنند، به طیسفون برمی‌گردد و به جای پدر مخلوع بر تخت می‌نشینند. بهرام، خلع و نایینا کردن هرمزد را دستمایه شورش می‌گرداند و لشکر را به سوی پایتخت می‌راند. خسرو به مقابله می‌رود. نزدیک طیسفون دو لشکر باهم رو برومی‌شوند.

خسرو بر بالای تپه‌ای به نظاره میاه بهرام می‌ایستد: به بالا همسی بود خسرو به درد  
دو دیده پر از خون و رخ لازورد<sup>۲</sup>  
در اینجا باری دیگر، بهرام پهلوان آشکار می‌شود. وی با خسرو که رو باه گونه به فریش اقدام می‌کند به مباحثه می‌پردازد. در این مباحثه ماهیت اعتقادی هر یک آشکار می‌شود.  
خسرو، نماینده برتری نژاد و خاندان می‌گوید:

مگر ناسازیم به شاهنشهی  
نه زیباست بر من کلاه مهی

چو کسری نیا و چو هرمز پلدر  
 بپر ام، مدافع هنر و کردار، پاسخ می دهد:  
 ورا گفت بپر ام کای بد نشان  
 ترا با سخن های شاهان چه کار  
 و آنگاه:  
 هنر بهتر از گوهر نامدار  
 و خسرو سلطنه گرانه می گوید:  
 پسر بی گمان از پدر تخت یافت  
 ولی بپر ام در پاسخ، هوشیار انه چگونگی به سلطنت رسیدن ساسانیان رام طرح می کند:  
 نه چون اردشیر اردوان را بکشت  
 با این همه، به علت شکل سلطنتی حکومت، و اصل اساسی آن، که وراثت باشد  
 هر کس که خواهان دست یافتن به حکومت باشد مجبور است که خود را به یکی از خاندان های  
 سلطنتی - پیشین یا کنونی - منتسب سازد تا ایرادی بر او وارد نیاید. لذا بپر ام نیز خود را  
 به اشکانیان منتبه می نماید:  
 کنون تخت و دیadem را روز ماست  
 بزرگی مسر اشکانیان را سواست  
 پس آنگاه، بپر ام رجز می خواند:  
 چنان دان که کس بی هنر در جهان  
 همی بوی تاج آید از مغفرم  
 اگر با تو یک پشه کین آورد  
 فریب خسرو کار گر نمی شود. پس بی خردانه، نقشه شبیخون می کشد ولی بنده و  
 گستهم، اورا بازمی دارند. آنان می گویند: مگر ایرانیان پشتیبان تو هستند که چنین می کنی:  
 سپاه تو با لشکر دشمنند  
 نبرد در می گیرد. سپاه خسرو ازاو روی می تابند. خسرو پرویز، حقارت و زبونی  
 خود را در پوششی از الفاظ می پوشاند. می خواهد بگریزد اما به گونه ای که نامش بد نگردد.  
 که اکنون شدم زین سخن بد گمان  
 به بنده و گستهم گفت آن زمان  
 رسیده مرا هیچ فرزند نیست  
 اگر من شوم کشته در کارزار  
 و با این توجیه مضحك از میدان کارزار می گریزد:  
 چو تنها شدی نیست جای درنگ  
 هزیمت به هنگام بهتر ز جنگ

۱. ج/۹/ص/۲۴/ب/۲۲۶-۲۲۸

۱. ج/۹/ص/۲۴/ب/۲۲۴-۲۲۵

۲. ج/۹/ص/۲۵/ب/۲۲۱

۲. ج/۹/ص/۳۷/ب/۴۵۸

۳. ج/۹/ص/۳۰/ب/۳۳۴-۳۳۵

۳. ج/۹/ص/۲۹/ب/۳۲۸

۴. ج/۹/ص/۴۱/ب/۵۲۵

۴. ج/۹/ص/۳۲/ب/۳۷۶-۳۷۷

۵. ج/۹/ص/۴۴/ب/۵۷۷-۵۷۸

۵. ج/۹/ص/۴۴/ب/۵۷۵

همی راند ناکار دیده جوان  
برین گونه بر تا پل نهروان<sup>۱</sup>  
بهرام پایتخت را تصرف می کند. خسرو بهروم می گریزد. بندوی و گستهم، قبل از  
فرار هرمزد را می کشند و بهرام تاجگذاری می کند. بزرگان پایتخت با بهرام شاه ظاهر آ  
بیعت می کنند:

نه از دل برو خوانند آفرين  
که پر دخته از تو مبادا زمین<sup>۲</sup>  
از آن طرف، خسرو در «شارستان» روم، عاطل و باطل می ماند، تا سپاهی به وسیله  
قیصر جمع می آید و در اختیار وی قرار می گیرد. پس با آن سپاه به نبرد بهرام می آید. بهرام  
فریب حمایتی دروغین را می خورد. سپاهیان خود را به مکانی که نباید می برد.  
دو سپاه در مقابل هم صفات آرایی می کنند. این بار نیز خسرو پیروز به کزاری می ایستد و  
بهرام در میانه میدان، داد مردی می دهد. یک تنه بر پیل سپید سوار می شود و به قلب  
سپاه خسرو می زند. خسرو فرمان می دهد بر پیل تیرباران کنند:  
چو خسرو چنان دید با اندیان  
چنین گفت کای نره شیمر زیان  
کمان را چو ایر بهاران کنید...  
تو گفتی شد از خستگی پیل نیل<sup>۳</sup>  
بهرام از پشت پیل به زیر می آید. کلاه خود بر سر می نهاد و سپر را بالا اورده شمشیر  
می کشد:

پیاده شد آن مرد پر خاش خر  
برآورد زان جنگیان رستخیز  
کمان های چاچی فرو ریختند  
سپهبد نشست از بر او دمان  
به جایی کجا شاه بد بی سپاه  
درخش جهاندار شد ناپدید  
پس پشتتش آزادگان یکسره<sup>۴</sup>  
پهلوان رومیان، کوت هزاره از خسرو، نشانی بهرام را می جوید. خسرو که بر بالای  
تپه ای به نظاره ایستاده او را نشان می دهد؛ نکته جالب توجه و مهم، نیشی است که

نگه کن بدان بنده دیو ساز  
چو او کامران شد تو بگریختی...  
دلش گشت بر درد و کین کهن  
سلیح سواران فرو ریختی  
دلش گشت بر خون و سربر زباده  
خسرو، جسارت پاسخگویی ندارد. کوت هزاره به نزد بهرام می آید، بهرام:

۱. ج/۹۰۵/ب/۶۲۰/ج ۲. ج/۹۱۰/ب/۶۲۰/ج ۳. ج/۹۱۵/ب/۱۱۵-۱۷۹۷/ج ۴. ج/۹۱۵-۱۷۹۱/ب/۱۱۶-۱۸۰۳

۵. ج/۹۱۱/ب/۱۷۰۹-۱۷۱۵ ۶. ج/۹۱۵-۱۷۹۴-۱۷۹۱/ب/۱۱۵ ۷. ج/۹۱۰-۱۷۹۶-۱۷۹۳/ب/۶۲۵-۶۹۰

یکی نیغ زد بر سر و گردنش  
خسرو شاد می‌شود. حال می‌تواند بختند بزن و شجاعت و قدرت بهرام را دستمایه  
گفتار کند و بلاقه که:

بختندید کان زخم بهرام دید  
از آن خنده خسرو آمد به خشم  
نه نیکو بود خنده در کارزار...  
چنان دان که بخت توبر گشته شد  
نختم همی وز بریده تنش...  
نبودت هنر تا نیاویختنی  
که ذخمش بدین سان بود (وزجنگ)<sup>۲</sup>

این اتفاقات، «شهمت» و «شجاعت» خسرو را تحریک می‌کند و با چهارده تن از پهلوانان سپاهش، به نبرد رویارویی با بهرام می‌شتاید. از آن‌سوی بهرام با دیدن آنها به همراه سه تن از پهلوانان لشکرش به مقابله می‌رود. وقتی لشکریان خسرو از تصمیم بزرگ! او آگاه می‌گردد:

که او را همه کشته پنداشتند<sup>۳</sup>

یلان سینه و گرد ایزد گشسب  
شد او گرگ و آن نامداران (مه  
وزان شورش و باره انگیختن  
پس اندر همی رفت ایزد گشتب<sup>۴</sup>

خسرو پیشمان از اینهمه «هنرنمایی»، به گسته می‌گوید:  
چه بایست این بیهوده رستخیز  
خسرو، گریزان به کوه پناه می‌برد و بهرام چون شیری که سر در بی گوری گذارد  
به دنبالش دوان است. در اینجا ناگاه فرشته‌ای نازل می‌شود و اورا از مرگ می‌رهاند.  
خسرو مجدداً به نیرنگ چنگ می‌یازد. برای سپاهیان بهرام وعده می‌فرستد و آنان  
فریب می‌خورند و اردوگاه را تنهی می‌کنند. بهرام که چنین می‌بیند به سوی چین می‌رود.  
بهرام در چین - برخلاف خسرو در روم - بیکار نمی‌نشیند. نخست با پهلوانی که از  
خاقان باج روزانه می‌ستاند، در گیر می‌شود و:

بزد بر میان سوار دلیر  
سیهبد شد از رزم و دینار سیر<sup>۵</sup>

پس از کشته شدن پهلوان ترک؛ اژدهایی را به او می‌نماشند که:  
به تن زرد و گوش و دهانش سیاه  
خروشش همی برگذشتی ز ابر

چو آواز تیغش به خسرو رسید  
نیاطوس جنگی بتایید چشم  
به خسرو چنین گفت کای نامدار  
بختندی کتون زانک او کشته شد  
بسدو گفت خسرو من از کشتش  
مرا گفت کز پنده بگریختنی  
از آن پنده بگریختن نیست ننگ

همه دست بر آسمان داشتند  
بهرام و یارانش یورش می‌برند:  
چو بهرام جنگی برانگیخت اسپ  
بدیدند یاران خسرو همه  
بماند آنگهی شاه ز آویختن  
جهاندار ناکام برگاشت اسپ  
خسرو پیشمان از اینهمه «هنرنمایی»، به گسته می‌گوید:

چه بایست این بیهوده رستخیز  
خسرو، گریزان به کوه پناه می‌برد و بهرام چون شیری که سر در بی گوری گذارد  
به دنبالش دوان است. در اینجا ناگاه فرشته‌ای نازل می‌شود و اورا از مرگ می‌رهاند.  
خسرو مجدداً به نیرنگ چنگ می‌یازد. برای سپاهیان بهرام وعده می‌فرستد و آنان  
فریب می‌خورند و اردوگاه را تنهی می‌کنند. بهرام که چنین می‌بیند به سوی چین می‌رود.  
بهرام در چین - برخلاف خسرو در روم - بیکار نمی‌نشیند. نخست با پهلوانی که از  
خاقان باج روزانه می‌ستاند، در گیر می‌شود و:

۱. ج/۹/ص ۱۱۲/ب/۱۷۳۸ - ۱۷۲۹

۲. ج/۹/ص ۱۱۲/ب/۱۷۲۹ - ۱۷۳۸

۳. ج/۹/ص ۱۱۹/ب/۱۲۰ - ۱۱۹

۴. ج/۹/ص ۱۱۹/ب/۱۲۰ - ۱۸۶۹

۵. ج/۹/ص ۱۲۰/ب/۱۹۷۲ - ۲۲۷۱

شده روز ازو بر بزرگان دزم<sup>۱</sup>  
 همسی سنگ را در کیشیدی بدم  
 و خاقان دختری دارد:  
 یکی دختری داشت خاتون چوماه  
 دو لب سرخ و بینی چو تیغ قلم  
 دختر را ازدها می خورد. بهرام کمر به نابودی ازدها می بندد. به کوهستان می رود  
 او را می یابد و پس از پرتاب چند تیر بر روی:  
 تن ازدها را به دو نیم کرد  
 وزان پس به شمشیر یازبید مرد  
 ازان پس فرود آمد از کوهسار<sup>۲</sup>  
 سر از تن جدا کند و بفگند خوار  
 خسرو تلاش می کند با فرستادن نامه ای تهدیدآمیز، خاقان را به استرداد بهرام و  
 دارد. این کار بهرام را به شتاب می انگیزد. از خاقان کملک می گیرد که بهسوی ایران  
 روان گردد.  
 دستگاه اهریمنی خسرو به جنبش درمی آید، خراد بزرین نیرنگکساز، دگرباره رخ  
 آشکار می کند. پیرمردی چیزی را می فریبد و به دست او بهرام و می کشد.  
 بهرام کشته می شود. از امروز دیگر خسرو پریز با فراغ بال می تواند پادشاهی کند.  
 ولی مگر خسرو فرزند هرمزد نیست؟ مگر هرمزد به منحص نابودی دشمن، کمر به نابودی  
 منجی خود نبست؟  
 بندوی و گستهم از آغاز ماجرا، با خسرواند، بارها از مرگ می رهانندش. و مهمتر  
 از همه آنکه بندوی، دست از جان شیشه در دیر می ماند تا خسرو به روم بگریزد.  
 حال دیگر بهرام نابود شده و زمان پاداش فرا رسیده است. پس:  
 هم آن روز بندوی را بند کرد  
 نهادند خوان و می چند خورد  
 که او را هم اکنون ببر دست و پا  
 ازان پس چنین گفت با رهمنا  
 پریزند هم در زمان او بمرد  
 پرای خون روانش به خسرو سپرد<sup>۳</sup>  
 و گستهم را نیز به دربار می خواند ولی گستهم با شنیدن عاقبت برادر، سر به شورش  
 بر می دارد.  
 پس از نابودی بهرام، کابوس او بزندگی خسرو سایه می افکند، تا پدانجاکه روزی  
 در مجلس می خوارگی:  
 بدان مجلس اندر یکی جام بود  
 بفرمود تا جام بنداختند  
 گرفتند نفرین به بهرام بر  
 وحشت دوباره، لحظه ای آشکار می شود. اما این بار فقط نام بهرام است نه خودش  
 پس انتقام ساده است: نابودی ری. مردی زشت روی و پلید خوی حاکم ری می شود تا  
 دمار از روز گار رازیان برآرد:  
 ←

۱. ج/۹ ص/۱۴۵ ب/۱۴۵ ج/۹

۲. ج/۹ ص/۱۷۸ ب/۱۷۸ ج/۹

۳. ج/۹ ص/۲۸۶۹ ب/۲۸۷۱

۴. ج/۹ ص/۲۲۹۲ ب/۲۲۹۳

۱. ج/۹ ص/۲۲۸۸ ب/۲۲۹۰

۲. ج/۹ ص/۲۳۷۰ ب/۲۳۷۱

۳. ج/۹ ص/۳۰۵۰ ب/۳۰۵۲

۴. ج/۹ ص/۱۹۰ ب/۲۸۷۱